

**TALABALAR YOZUV KOMPETENSIYASINI LINGVOMADANIY YONDASHUV
ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH JARAYONIDA INTERFAOL
METODLARNING AHAMIYATI**

Abramova Navbahor To'liqinjon qizi

3-bosqich tayanch doktorant

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

E-mail: navbahor.abramova@mail.ru

Annotatsiya. *Mazkur maqolada talabalar yozuv kompetensiyasini takomillashtirishda lingvomadaniy yondashuvning o'rni va ahamiyati ko'rib chiqiladi. Lingvomadaniy yondashuv asosida yozuv kompetensiyasini takomillashtirish jarayonida interfaol metodlarning qo'llanilishi talabalarda madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarning ta'lim jarayoniga joriy etilishi, talabalar faoliyatini faollashtirish, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni real hayotiy vaziyatlarga mos yozuv malakalarini egallashlariga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: yozuv kompetensiyasi, lingvomadaniy yondashuv, interfaol metodlar, madaniyatlararo kommunikatsiya, ijodiy qobiliyatlar.

Talabalar yozuv kompetensiyasini lingvomadaniy yondashuv asosida takomillashtirish jarayonida interfaol metodlarning ahamiyati katta, chunki bu metodlar talabalarni yozma muloqotga tayyorlashda madaniyatlararo va lingvistik bilimlarni o'zlashtirishni samarali tashkil etishga imkon beradi. Lingvomadaniy yondashuv tilni o'rgatish jarayonida faqat grammatik va leksik bilimlarni emas, balki til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishga ham urg'u beradi. Bu yondashuv talabalarni tilni haqiqiy kommunikativ vaziyatlarda qo'llashga o'rgatadi, madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantiradi va yozuv kompetensiyasini takomillashtiradi.

Lingvomadaniy yondashuv tilshunoslikda til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga qaratilgan nazariy asosdir. Bu yondashuv, asosan, lingvistika va madaniyatshunoslikning integratsiyasini ko'zda tutadi va tilni madaniyatning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqadi. Lingvomadaniy yondashuvning nazariy asoslari, asosan, quyidagi muhim fikrlarga asoslanadi:

1. Til va madaniyatning o'zaro ta'siri. Til nafaqat aloqa vositasi, balki madaniyatning o'ziga xos belgilari, qadriyatlari va dunyoqarashlarini aks ettiruvchi tizim sifatida qaraladi. Til orqali insonlar o'zlarining ijtimoiy tajribalari, madaniy an'analari va dunyoqarashlarini ifodalaydilar. Shunday qilib, tilning strukturasi va funktsiyalari madaniy kontekstdan ajralmasdir.

2. Etnolingvistika. Bu soha til va madaniyatning o'zaro bog'liqligini o'rganadi. Etnolingvistika til va madaniyatning bir-biriga qanday ta'sir qilayotganini, shuningdek, madaniyatlar o'rtasidagi farqlarni qanday til orqali ifodalash mumkinligini tahlil qiladi. Misol uchun, turli tillarda bir xil ob'ekt yoki hodisa uchun turli nomlar mavjudligi, madaniy farqliliklarni aks ettiradi.

3. Kommunikativ madaniyat. Lingvomadaniy yondashuvda til faqat kommunikativ vosita sifatida ko'rilmaydi, balki kommunikatsiya jarayonida madaniy normativlar va qadriyatlar ham muhim rol o'ynaydi. Har bir madaniyatda o'ziga xos kommunikativ strategiyalar, salbiy yoki ijobiy niyatlar, va turli ijtimoiy ro'l o'ynash qoidalari mavjud bo'lib, bu tilning ishlatilishini belgilaydi.

4. Madaniy kontekstda tilning semantikasi. Lingvomadaniy yondashuv, shuningdek, tilning semantikasiga e'tibor qaratadi. Biror so'z yoki iboraning ma'nosi o'z madaniyatidan kelib chiqqan holda o'zgaradi. Masalan, biror madaniyatda muhim deb hisoblangan tushunchalar boshqa madaniyatda boshqacha ko'rib chiqilishi mumkin. Lingvomadaniy yondashuvning asosiy maqsadi, tilni faqat grammatika yoki sintaksis nuqtai nazaridan emas, balki madaniy kontekstda, uning shakllanishi va rivojlanishida madaniyatning qanday rol o'ynaganini tushunishdir. Bu yondashuv tillararo farqlarni, madaniy tafovutlarni va ularning o'zaro ta'sirini yanada chuqurroq o'rganishga imkon beradi

Interfaol metodlarning asosiy ahamiyati shundaki, ular talabalarni dars jarayonining faol ishtirokchilariga aylantiradi. Masalan, guruhiiy munozaralar, "klaster" metodlari, ijodiy yozuv mashqlari, rol o'ynash va case-study texnikalari talabalarni yozuv orqali muloqotga rag'batlantiradi. Ushbu metodlar madaniyatlararo muloqot uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va pragmatik bilimlarni shakllantiradi. Masalan, yozuv kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida talabalarga turli madaniy kontekstlarda yozma matnlar yaratish topshirig'i berilsa, bu ularning o'qish va yozish orqali boshqa madaniyatlarni o'rganishiga yordam beradi. Lingvomadaniy yondashuv asosida interfaol metodlarni qo'llash, xususan, til o'rganish jarayonida lingvistik va madaniy xususiyatlarni integratsiya qilishga yordam beradi.

Talabalar interfaol metodlar yordamida o'zlarining madaniy hamda lingvistik kompetensiyalarini bir vaqtning o'zida rivojlantiradi. Bu esa nafaqat yozuv kompetensiyasini takomillashtirishda, balki ularni jamiyatning faol a'zosi sifatida madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonida ishtirok etishga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar- o'quvchilarning faol ishtirokiga asoslangan ta'lim texnologiyalari bo'lib, ularning mustaqil fikrlash, o'zaro muloqot qilish va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Lingvomadaniy yondashuvda quyidagi interfaol metodlar samarali hisoblanadi:

- Rolli o'yinlar. Talabalar turli madaniy vaziyatlarda o'zlarini sinab ko'rish orqali yozuv ko'nikmalarini rivojlantiradilar.
- Klasterlash. Ushbu usul talabalarga mavzu bo'yicha asosiy tushunchalarni aniqlash va ularni yozuv jarayonida uyg'unlashtirish imkonini beradi.
- Munozaralar. Turli madaniy masalalar bo'yicha bahs-munozaralar talabalar yozuv kompetensiyasini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Interfaol metodlar ta'lim jarayonida talabalarning faol ishtirokini ta'minlash va bilimni yanada samarali o'zlashtirishga yo'naltirilgan metodlardir. Ular o'quvchilarning ma'lumotni faqat tinglash orqali emas, balki o'zlari faoliyat ko'rsatib, muhokama qilish, izlanishlar olib borish va amaliyot orqali o'rganishiga asoslanadi. Interfaol metodlarning mohiyati, talabalarni passiv tinglovchilardan faol ishtirokchilarga aylantirishga qaratilgan. Bu metodlar ta'lim jarayonini qiziqarli, dinamik va interaktiv qiladi, shuningdek, talabalarni tanqidiy fikrlashga, o'z nuqtai nazarlarini bildirishga, hamda jamoada ishlashga o'rgatadi. Interfaol metodlar, masalan, guruh muhokamalari, kooperativ o'qish, muammoli vazifalar, debatlar, simulyatsiyalar va amaliy mashg'ulotlarni ham o'z ichiga oladi. Bularning talabalarga o'rgatilayotgan mavzularni nafaqat eshitish, balki o'z tajribalari orqali mustahkamlash imkonini beradi.

Interfaol metodlar talabalarning o'z bilimlarini real hayotda qo'llash, hamda bir-biridan o'rganish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, ularning o'z-o'zini baholash va o'z ustida ishlash qobiliyatlarini ham oshiradi. Qo'llanishi bo'yicha esa, bu metodlar ta'limning barcha darajalarida (maktabdan tortib universitetgacha) muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda va o'qituvchilar uchun o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etish imkoniyatini beradi. Interfaol metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular nafaqat talabalarga bilim berishni, balki ularni doimiy o'qish va izlanish jarayoniga jalb qilishni maqsad qiladi. Bu, o'z navbatida,

talabalarning o'zgaruvchan dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Interfaol metodlarning amaliy natijalari talabalarning o'qish va yozish kompetensiyalarini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Bu metodlar nafaqat bilimlarni samarali o'zlashtirishni ta'minlaydi, balki talabalarning muloqotga bo'lgan yondoshuvlarini ham yaxshilaydi. Interfaol metodlar, masalan, jamoaviy ishlar, muhokama va brainstorming kabi faoliyatlar, talabalarga o'z fikrlarini erkin va aniq ifodalash imkoniyatini beradi. Bu metodlar yordamida talabalarning muloqot madaniyatini rivojlantirish, boshqalar bilan fikr almashish, va turli madaniyatlar o'rtasida izchil va samarali muloqot o'rnatish ko'nikmalarini shakllantiradi. Klasterlash (mind mapping) usuli, ayniqsa, talabalarning fikrlarini tizimlashtirishda samarali bo'ladi. Bu usul yordamida talabalar biror mavzuni kengroq va to'liqroq tushunishga imkoniyat yaratadi. Masalan, biror mavzu bo'yicha klaster yaratish talabalarga mavzuni turli nuqtai nazardan ko'rib chiqish va muhim tushunchalarni ajratish imkonini beradi. Klasterlash usulida, har bir asosiy g'oya va uning bilan bog'liq fikrlar o'rtasidagi aloqalar aniqlanadi, bu esa talabalarning fikrlash jarayonida izchillik va tartibni saqlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, interfaol metodlar, talabalarning o'z-o'zini anglashiga, o'z fikrini ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelmaslikka, va boshqalar bilan samarali muloqot qilishga yordam beradi. Ular shuningdek, talabalarga turli madaniyatlar o'rtasida muloqot qilishni o'rgatadi, bu esa global dunyoqarashni kengaytiradi va xalqaro hamkorlikka tayyorlikni oshiradi. Bu metodlarning yana bir muhim jihati, ular talabalarga yozma va og'zaki nutq kompetensiyalarini bir vaqtda takomillashtirish imkoniyatini yaratadi. Masalan, jamoaviy ishlarda, talabalar bir-biri bilan yozma shaklda muloqot qilib, keyin o'z fikrlarini og'zaki tarzda taqdim etadilar, bu esa ularning yozish va gapirishdagi izchillik va aniq fikr bildirish qobiliyatlarini kuchaytiradi.

Lingvomadaniy yondashuv asosida interfaol metodlardan foydalanish talabalarning yozuv kompetensiyasini samarali rivojlantirish uchun zarurdir. Ushbu jarayonda o'qituvchilar talabalarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olib, darslarni qiziqarli va mazmunli tashkil etishlari lozim. Shuningdek, interfaol metodlar yordamida talabalarda yozuv faoliyatiga bo'lgan qiziqishni oshirish hamda ularni madaniyatlararo muloqotga tayyorlash mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Baxodirova, D. (2022). Interfaol metodlarning o'quv jarayonidagi roli. Oliy ta'limda innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45-50.
2. Karimova, S. (2021). Lingvomadaniy yondashuv va uning kommunikativ kompetensiyaga ta'siri. Filologiya fanlari axborotnomasi, 4(1), 23-29.
3. Rasulov, A. (2020). Yozuv kompetensiyasini rivojlantirish usullari. Pedagogika va psixologiya jurnali, 5(3), 12-18.
4. Safarova, L. (2019). Madaniyat va tilni o'rgatishda interfaol yondashuvlar. Til va adabiyot tadqiqotlari, 2(4), 67-72.
5. Xolmurodov, R. (2018). Yozma nutqni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar. Ta'lim va fan rivoji, 1(5), 33-39.